

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert-utca 1080. sz</p>
--	--	---

Főiskoláink érdekében.

XIII. Leó pápa folyó évi május 20-án „De Studiis litterarum in sacro seminario romano provehendis“ egy rendeletet bocsátott ki, melyben okadatolja, hogy mennyire szükséges a leendő lelkipásztorokat nem csak a szoros értelemben vett theologiai tantárgyakban, hanem azokon felül a bölcsészeti szakban, a latin és görög nyelvekben is kiképezni, mindazokra a valódi biztos alapot, a semináriumi évek alatt lerakni.

Előadván és kifejtvén egész önérzettel, hogy mily sok érdemet szerzett magának a catholicus clerus az által, hogy a multban a latin és görög litteraturát nagy gondnal ápolta és fejlesztette, ugyanezekről való hűséges gondoskodást ajánlja a római seminarium igazgatójának figyelmébe. Különösen kiemeli, hogy a görög írók művei minél alaposabban tanulmányozandók. „Est etiam in scriptoribus graecis accurate elaborandum: ita enim excellunt et praestant in omni genere exemplaria graeca, nihil ut possit politius perfectiusque cogitari.“ S ezzel rekeszti be az intézet felügyelőjéhez intézve szavait: „Quamobrem et explorata utilitate et exemplo decessorum nostrorum adducti, curare diligenterque providere decrevimus, ut hujus etiam generis studia apud Clericos vigeant et in spem, gloria veteris revirescant. Sapientia autem operaque tua, dilecte fili Noster, plurimum confisi, hoc quod exposuimus, consilium in sacro seminario nostro romano exordiemur: nimirum volumus ut in eo certae destinataeque scholae adolescentibus aperiantur acrioris ingenii diligentiaeque: qui emenso, ut assolet, italicarum, latinarum, graecarumque curriculo litterarum, possint sub idoneis magistris limatius quiddam in illo triplici genere perfectiusque contingere.“

Arra is emlékezhetünk, hogy még régebben mindjárt pápaságának kezdetén XIII. Leó intézkedést tett, hogy minden theologiai seminariumban a rendszeres bölcsészeti tantárgyak, főleg Aquinoi Tamás elvei és rendszere alapján taníttassanak. Tehát mindez azt igazolja, hogy a mostani látható feje a római kath. egyháznak megértve az idők

követelményeit, a tudományos kiképzést lehetőleg biztosítani kívánja a leendő lelkipásztorokra nézve.

Ha ez a tudományos kiképzés mint életszükség van feltüntetve a római cath. clerus tagjaira, mennyivel inkább elengedhetlen föltétel és kíváncsi az a protestáns egyház leendő szolgálóira nézve. Mert ha a két egyháznak a róm. kath. és protestáns egyháznak mivóltát, egész lényegét mérlegeljük, oda fogunk kijutni elfogulatlan vizsgálódásunk után, hogy a római cath. egyház hitelvei szerint, a hol t. i. az uralkodó egyház tekintélye föltétlen engedelmességet kíván minden egyháztagnak részéről: a lelkipásztoroknál a tudományos képzettség még is csak opus supererogationis; míg a protestáns egyházban, hol a lelkiismereti szabadság és szabad vizsgálódás nagy elve a szentírás alapján hangoztatatik: a bölcsészeti alapon nyugvó tudományos képzettség ceditio sine qua non a lelkipásztoroknál. És nagyon könnyű azt is kimutatni, hogy ugy a népnevelést, mint a felsőbb oktatást biztosítani és virágzásra emelni, sokkal inkább érdekében áll a protestantismusnak, mint a róm. catholicismusnak.

Ha tehát látjuk azt, hogy a róm. kath. egyház feje, egész erővel és odaadással buzgólkodik a róm. kath. clerus tudományos tekintélyének emelésén: nekünk protestánsoknak sem szabad háttérbe maradnunk, ugyanazon célra a leendő lelkipásztorok minél alaposabb kiképzésére az áldozatok meghozatalánál.

És valyon — megtekintve főiskoláink berendezését itt a magyarországi ev. ref. egyházban — megtegyük-e azt, a mit a mai kor tudományos igényei követelnek a lelkipásztorok kiképzésének nagy munkájánál?

Az ev. ref. theologiai akadémiák szervezetét az 1883. évben Kolozsvárt tartott egyetemes konvent állapította meg, a melyből látjuk, hogy a szoros értelemben vett theologiai tantárgyakon kívül Bölcsészeti tudományok, (Valásbölcsészet, Bölcsészettörténelme), nevelés és oktatási tantárgyak, Közegészségtan és a Modern nyelvek is felvannak véve, hogy azoknak hallgatása és tanulása mindenkire kötelező. El van rendelve, hogy legalább 5 tanár ta-

nitsa a theologiai tudományokat; a bölcsészeti és nevelés-oktatástani tárgyak előadására pedig — a hol azoknak külön szaktanáraik nem volnának — még egy 6-ik rendes tanár beállítása kívánatos.

A classicai irodalomban a latin és görög nyelvben tovább képzés tehát egészen figyelmen kívül hagyatott a theologiai akadémiákban, a mi mindenestre hiány és fogyatkozás.

Régebben a theologusok tanrendje úgy volt beosztva, hogy még a jogi tudományok tanulására is rendszeresen kötelezve lettek. Ma már kétségenkívül a theologiai tudományok előhaladottsága s sokfélesége miatt azt nem követelhetjük, hogy az a régi állapot visszaállítsák, hanem azt igenis meg kell tennünk, hogy a classica litteratura tanulmányozására alkalom és tér nyitassék theologus ifjainknak; tehát a 4 évi theologiai tanfolyam alatt a gymnasiumban nyert görög és latin nyelvi ismereteik fejlesszenek, tökélyesbítsenek oly célból, hogy a theologia alapforrásainak, régi egyházi atyák, reformátorok műveinek teljes megértésére és felhasználására képesítve legyenek.

De fájdalom, jelenleg egyetlen főiskolánk sincs azon helyzetben, hogy a classica litteraturának és mellék tárgyainak művelésével önálló tanerők foglalkozhatnának az akadémiai tanfolyamokon; a bölcsészeti szak jobbára csak névben él főiskoláinknál, addig pedig, míg a magyar ref. egyház egyesített erővel nem gondoskodik annak megteremtéséről: theologiai irodalmunk egészséges és biztos fejlődésére is hiányzik a valódi alap.

Itt azért az ideje, hogy ezen egyházunk benső fejlődését annyira érdeklő ügyben, a bölcsészeti tanfolyam szervezését illetőleg már tegyünk valamit, mert félő, hogy tulszárnyaltatunk és késő lesz a felébredés!

Tóth S.

A vallás és a theologia viszonya a legujabb természettudományokhoz.

Összeállította: Eröss Lajos ref. lelkész.

(Folytatás.)

Hanem Istennek hála! a viszonyok talán ma már ilyen rosszul még sem állanak... Hit és tudat szépen megférhetnek egymás mellett. Ludewig*) kimutatta, hogy a természettudományok éppen úgy tömve vannak dogmákkal, mint a vallás; csak hogy ezeket ott nem dogmáknak, hanem hypothesiseknek nevezik. Gondoljunk csak a jégeső, északi fény s mindazon tüneményekre, melyek p. o. a villamosság, delezesség körében magyaráztatnak ugyan, de csak azért, mert szemérmesek vagyunk bevallani, hogy fennakadtunk. Holott Ludewig azt is kimutatta, hogy a vóltaképpen

*) Geist und Stoff 1881.

tudat határai egyáltalában nem terjednek annyira, mint azt némelyek hiesztelni szeretik s elébb, mint gondolnánk, százszor meg százszor már ismét a semmit nem tudás előtt állunk. Bizony azok a Demokritra emlékeztető tömecs-konstellatiók alig-alig érnek többet, mint a „fluidum“ ismeretes dogmája, minek azonban ma már a természettanban csupán csak történelmi értéke van. — Böhner „Kosmos“-ában egyenesen feladatul tűzte ki magának a világot mint isten művét feltüntetni s mottóul eme gyönyörű tételt választotta: „Die Welt ist der Abglanz der Majestät des Ewigen im irdischen Stoffe!“ És szemben az ujabbkori természettudókkal veszünk magunknak bátorságot, hivatkozni azon férfura, kihez képest $\frac{1}{\infty}$, hivatkozhatunk Newtonra, ki a tudomány szent templomában még Istent imádott, azt t. i. „ki mint öntudattal működő végső ok, a természet anyaga, erői és törvényeinek lételt adott s mint szent akarat minden természeti törvényeket rendben tart.“ Hivatkozhatunk Oersted — az elektromagnetismus felfedezőjére, a ki szerént „minden egészséges természetvizsgálódás arra vezet, hogy a világegyetem amaz élő értelem végetlen műve, kit mi Istennek nevezünk; a természeti működések isteni működések; a természet törvényei Isten gondolatai.“ Fel lehet hozni Liebig chemikust, ki nem érzi magát megkisebbitve, midőn a világot „egy végetlen magas lény mindenható hatalma és bölcsesége történelmének“ nyilvánítja; s a ki szerént „minden alapos természettani ismeret ut a teremtő nagyságának csodálására.“ Így gondolkozik a két nagyhirű helvét természettudós Louis Agassiz († 1873.), különösen pedig Oswald Heer, a ki geologiai nagy munkáját ezen szavakkal rekeszti be: „minél mélyebben hatolunk a természet ismeretébe, annál bensőbbé lesz azon meggyőződésünk, hogy egyedül egy mindenható és bölcs teremtőbe való hit, — a ki eget és földet örök idők előtt kigondolt terve szerént teremtette, — képes a természet és az emberi élet, talányát megfejteni.“*) Az ég matematikusai között jól esik megemlékezni Dorpat nagy csillagászáról Mädler-ről, kinek meggyőződése, „hogy egy valódi (folyvást ezek az ominosus jelzők kísértenek: „egészséges“, „alapos“, „valódi!“) természetvizsgáló sohasem lehet istentagadó; hanem vagy akarja, vagy nem, kénytelen térdeit az örök lélek hatalma előtt alázattal meghajtani.“ S végre a lélektagadó Büchnerrel szemben hadd álljon itt Keppler önfogalmazta sírirata: „coelos mensus eram, nunc terrae metior umbras; mens coelestis erat, corporis umbra jacet.“

Mindezen citatumok — egymással szembe állítva — a materialistában igen könnyen olyanforma sejtelmeket költethetnek fel, mintha a Darwin-féle létérti küzdelem hullámszása olykor-olykor a szellemvilág sorompóiba is becsapna s egyik tudományt harcra vinné a másik ellen, hogy örök természeti törvények szerént „mások buktán emelkedjék itt, ki felszínre hág.“ Legyen neki az ő hite szerént. Jogunk van azonban kijelenteni, hogy mi nem így gondolkozunk. Mi az eszmék ama csodálatos háborújában határvillongásokat látunk csupán s főképpen a természettudományok azok, melyek a békét megzavarták, — hivatlanul s minden kimélet nélkül benyomulván a vallás szent viiágába,

*) „Die Urwelt der Schweiz.“ 604-ik lap.

— olyan kérdések taglalásata, melyeknek felderítéséhez sem érkei, sem fegyverei nincsenek. A fő bűne pedig ezen tudományoknak abban áll, hogy egy parányi részért fel akarják áldozni az egészet.

Mert vegyük a bibliát a maga egész tartalmával s a természettudós kedvéért különböztessük meg abban az örökkévalót a mulandótól, az istenit az emberitől. — Amaz alapja minden vallásos életnek, forrása a legmagasabb vallásos ismereteknek. Emebben vannak történelmi, physikai, matematikai stb. adatok azon ősi idők homályából, midőn még hajnala sem kezdett szürkülni a mai világrengető (?) természettudományoknak. Mily dicséletes, mosolyra méltó s gyermekes játék hát annak a tudósnak az eljárása, ki a vallás megdöntése vagy kigunyolására ezen adatokból akar magának fegyvert kovácsolni! Hiszen neki tudnia kell, hogy az a biblia nem kézikönyv a természettudomány, történelem, geographia stb. elsajátítására, ha még egyszer annyi volna is benne a physikai, történelmi és geographiai elem. — S ugyan mit veszít az a biblia — ennek kapcsában a vallás — a maga felséges világtörténelmi jelentőségéből, ha szinte elismerjük is azt, a mit a modern exakt természettudomány újra meg újra egész az unalomig hánytorgatni szokott, hogy t. i. a bibliában az egyes organismusok előállítására vonatkozó adatok nagyon gyengék? Semmit! Hanem a támadók igenis fegyvereiknek nagy részét.

A vallás istenben való hiten, mint az ő legmélyebb örök fundamentumán nyugoszik; azon a hiten, hogy a világon mindent egy főbölcsesség és kimerithetetlen értelem teremtett és tart fent örökkön örökké; azon a hiten, hogy van egy mindenható, ki az embernek ezt mondja: „légy tökéletes, mert én tökéletes vagyok.“ Azon a hiten, hogy a világ alapja örök szeretet, hűség, igazságosság és kegyelem; hogy a legkisebbek — mint legnagyobbakban ő nála nélkül semmi nem történik „nektek fejeteknek hajszálai is mind számon vagnak“ (Mát. 10. 30.); hogy az egész világ nem egyéb, mint isten kijelentése és munkája s mindaz, a mi a természetben történik építve vagy rombolva: feltétlenül isten műve, hogy mindenben és mindenben egy isteni hatalom tündöklök s mennél mélyebben gondolkozva tekinti az ember a mindenséget, annál inkább elmondhatja: „óh mely mélységes gazdagsága a bölcseségnek és tudománynak! mely igen megtudhatatlanok isten a te ítéleteid, és végéremehetetlenek a te utaid.“ (Róma 11. 33.)

Ez — a vallásnak alapja, mit a modern természettudomány soha szét nem rombolhat. Sennek tiszteletben tartását követeljük még akkor is, ha szinte megengedjük is, a mit Lang mond, hogy t. i. „a vallásnak az individuumokkal a természeti erők és okok véges processusában semmi dolga nincs.“*) Ám vizsgálja a természettudós az egyeseket; halmozzon felfedezést felfedezésre: de azt az egyet ne felejtse, hogy mindenben a teremtő s az ő hatalma imádandó.

(Folyt. köv.)

*) „Religion im Zeitalter Darwins“ pag. 40.

Adalékok a tiszántuli ev. reformált egyházkerület történetéhez.

XV.

Egyházkerületi gyűlés 1760. April 23. Debreczenben.

Jelenvannak: Vecsei János superintendens, Herceg Szöllösi István szabócsi, Kápolnási Mihály bihari és Kaszap István kunsági esperesek.

A szentlélek segítségül hívása után:

Lelekeszfelavatás. A lelekeszi hivatalban kéznek főretételével megerősítettnek: Szigeti Sámuel karczag-ujszállási, Sári Mihály kunhegyesi lelekeszek; a kik különben már régen ordinálva valának. III. köt. 13. lap.

Horváth István letett lelekesz ügye ismét szóba jött, de ő maga személyesen jelen nem lévén, a tárgyalás elhalasztatott. III. köt. 13. lap.

Técsi András szigeti nemes lakos, ismételve nős paráznaóságba esett s polgári hatóságilag már elítélt nejtől nem választatik el, hanem átadatik az ügy az esperesnek, hogy azt első folyamodásúlag lássa el. III. köt. 14. lap.

Zoványi József szilágysági esperes, három eredeti oklevelet önhatalmulag kivévén az egyházkerület ladájból, számadásra a superintendens elé idéztetik. III. köt. 14. lap.

Peleskei Miklós kislétai lelekesz azzal vádolta Márton Sándor debreczeni tógás diákot és nemes ifjút, hogy az, midőn hazájába Beregszászba Kislétán keresztül utazott s ő nálla hált, elmenetelekor kutyáját elcsalta, midőn tehát az ifju visszatért, Peleskei Szokoliban kegyetlenül és gorombán szidalmazta, veréssel fenyegette. — Mindkettő megdorgáltatott. III. köt. 14. 15. lap.

Rendkívüli egyházkerületi gyűlés. Extraord. consessus. 1760. jun. 5.

Jelenvoltak: Vecsei János superintendens, Dobozi Mihály főkurátor és mások.

Pesti vallásügyi bizottság. Tanácskoztak a commissio religiosa pestiensis iratairól, melyeknek egy példányát, a győri ekklezsia tulajdonát Domokos Márton debreczeni főbíró 1000 rh. forint cautio mellett lemásolás végett elhozta. Határozatott tehát:

- 1) Most mindjárt 3 példányban kell lemásolni.
- 2) A másolóknak minden ivért 2 garas fizetendő.
- 3) Szeremley Sámuel, a ki maga is tagja volt ama bizottságnak s annak végzéseit saját kezével leirta, legyen szives felügyelni az itteni másolásokra s az értéketlen, felesleges dolgokat kihagyatni.

4) Néhai idősb Báji Patay Sámuelnek a bizottság-

ról vezetett naplója, továbbá az ágensnél lévő akták is, szereztessenek meg s a győri példánnyal hasonlítottassanak össze.

5) Meg kell szerezni a M.-turi ekklezsiánál levő, ez ügyre vonatkozó iratokat is.

6) A költség az egyházkerület pénztárából fedeztessék. III. köt. 16. lap.

Ünnepkövetség. (Legáció.) A debreczeni főiskolai tógátus ifjak legációba járását s ottani segélygyűjtését és papolását, a mint az emlékezetet meghaladó idő óta gyakorlatban volt, a magyar kir. helytartó tanács betiltotta. — Ez ügyben az ágens ő felségéhez már benyújtotta a folyamodványt, ennek előmozdítása végett a főiskola folyamodására az egyházkerület pénztárából 50 arany utalványoztatik.

Itt bejegyzí oldalvást Paksi Szatmári István tanár, hogy ezen ülésnek s a megelőző kettőnek végezését ő jegyzette fel. III. köt. 16. lap.

Egyházkerületi gyűlés 1760. augusztus 12. Debreczenben.

Jelenváltak: a superintendens, továbbá a szabócsi, békési, bihari, szilágysági, beregi és kunsági esperesek; a szatmári, érmelléki, máramarosi küldötteik által; s több lekipásztorok és világi egyének. — Paksi Szatmári István jegyez, de névszerint nem említi meg a jelenlévőket.

Főjegyző választás. A szentlélek segítségül hívása után az egyházkerület közmegegyezéssel Füredi Mihály h.-m.-vásárhelyi lelkész esperest választja generális nótáriussá; megerősítetik, feleskettetik. III. köt. 17. lap.

Zoványi József szilágysági esperes vissza adta a három darab oklevelet. III. köt. 17. lap.

Lelkészfelavatás. Kéznek företétele által a lelkészi hivatalban megerősítettek:

Debreczeni egyházmegyéből: Varjas János theol. catech. és zsidónyelv tanára a debreczeni főiskolában.

Máramarosi egyházmegyéből: Ormányi Márton traktualis nótárius és már több év óta szigeti tanár.

Szabócsi egyházmegyéből: Katona Zsigmond gávai, Berhidai Mihály anarcsi, Kiss István kállósemjéni, Viski Pap Pál kislétai, Kovács István tétí.

Középszolnoki egyházmegyéből: Makódi Mihály.

Nagykunsági egyházmegyéből: Szilágyi György gyarmati, Megyaszai Mihály roffi, Major Mihály öldvári, Szombati István burai, Oláh András körözsladányi, Oláh Mihály szöllősi, Vásonyi András szalóki,

Lovasi József szeghalomi, Püspöki Dániel kisujszállási interimális lelkészek. III. köt. 17. lap.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Könyvismertetés.

Dobos János egyházi beszédei. I. kötet. Közönséges vasárnapitanítások az újabb 1850—1880. közötti korszakból. Irta Dobos János. Kiadta Dobos László, szalk-szent-mártoni ref. lelkész. Budapest, 1885. A kiadó tulajdona.

A nagyszerű embereknek, méltán kiérdemelten, megvan az a kiváló szerencsájök, hogy megjelenendő műveik elé kíváncsi érdeklődéssel néz mindenki, vagy mindenesetre legalább azok, kik szellemök sugarainak melegét érezték, az általok árasztott világosság fényében üdülést találtak. A ki jól ismert névvel lép a közönség elé, csaknem teljesen biztos lehet, hogy jó fogadtatásban részesül s halántékára egy újabb babérkoszoru fonódik.

Dobos János nevét jól ismerjük mindnyájan, egyházi beszédeiben, imádságaiban, gyűlési előadásaiban, minden, akár kisebb, akár nagyobb művében, föllépésében sok gyönyörűséget találtunk. Ugy ismerjük őt, mint magyar reformált egyházunk férfiai között szép nyelvünknek egyik, talán legkiválóbb mesterét s könyvekből olvashatjuk, társalgás közben beszéljük, tanári katedrából hirdetjük, hogy homilái páratlanul szépek, valami kibeszélhetlen búbáj ömlik el azokon, mely elragad és lebilincsel, melynek hatása alól ki nem szabadulhatunk. Művészi erővel tud azokban úgy az értelemhez, mint a szívhez szólani s olykor-olykor excentrikus módon, de mindig saját jól ismert egyéniségéhez képest beszélvén, valóban nem ismerünk egyházi irodalmunkban hozzá hasonlítható hatalmas szónoki erőt.

Ezen meggyőződésben voltunk mindig s ezt jól esik most is őszintén elmondanunk.

Ezen meggyőződéssel vettük kezünkbe a most ismertetésünk alatt levő művet is s bizony méltó figyelemmel tanulmányoztuk azt át. Eltekintettünk mindattól, a mi arra nézve lapunkban már megjelent s ismertettük azt legjobb meggyőződésünk szerint teljesen tárgyilagosan.

Hogy teljesen méltányosak legyünk, mindjárt itt ki-mondjuk, hogy egyáltalában nem apró-cseprő homilétikai szabályokra, kezdőknek való utasításokra támaszkodva ismertettük és bíráljuk is, e művet, hiszen jól tudjuk, hogy a szellemileg nagyokat nem kötik le kicsinyes szabályok s jól tudom, hogy nekem, a még eléggé fiatalnak nem szabad apró homilétikai utasításokra támaszkodva bírálnom el annak a művét, ki csaknem egy félszázadot élt le nagy és nehéz küzdelmek bölcs élettapasztalatok szerzése közben, mielőtt én még Isten napvilágának fényét meg is láthattam volna. Nem akarhatom nevetségessé tenni magamat, hogy azt mondja nekem az érdemekben elaggott Nestor: „jobban tudom én azt te nálad, édes jó öcsém!” Tehetségem szerint magasabb nézpontra emelkedem tehát s homilétikai magasabb tekintetből csak azokat mondom el e műre nézve, a mik nem anyyira szabályokra, mint inkább áthághatatlan elvekre vonatkoznak.

Ez első kötet a kiadó előszaván s szerző autobiográfiáján kívül 244 lapon 25 beszédet foglal magában, melyeknek czimeik ezek: Az emberi szenvedélyek és vélemények hatalma a vallás felett (2 beszéd). Istent szeretni. Az apostoli hit. Az egyszerű emberek bölcsesége. A tűzpróbák. Az Isten félelme. A tévelygések uralma. Áron hallgatása. Boldog, ki Jézusban meg nem botránkozik. Az özvegyasszony fillérje. Az alamizna (2 beszéd). Az élet szenvedései (2 beszéd). Idvességünk ellenségei. Harcz ellenségeinkkel. A civilisatio vallás híján. A vallásos civilisatio. Üres kifogások. A munka törvénye. Dolgoznunk kell. A lelkiismeret elaltatása s ébredése. Önámitás. Ellenségeink.

Mint e czimek is mutatják, szerző magas és szép tárgyakat ölel föl s a legtöbb esetben az erkölcsstan körébe eső témák kies mezejére vezeti el olvasóit, tehát oda vezette el hallgatóit is, még pedig nem elégedvén meg a köznapi élet tapasztalatai körébe eső erkölcsi tárgyak fejtegetéseivel, magasabb régiókba is fölemelkedik.

Irálya az, a melyet jól ismerünk és bámulunk. Jól mondta a kiadó, hogy már az első lapon rá ismernék abban Dobos hatalmas tollára. Mesteri kézzel rajzolja az életet, annak tüneményeit; szabadon csapong a költői képek, a szebbnél-szebb figurák és trópusok szivárványos országában; élénk varázsol egy szép világot, melyben minden emelkedett, nemes s így fölemel a földről, hogy ne érezzük lábainkon a salakot, a rögöt. Ha arra kell hallgatóimat tanitanom, hogy miképen, t. i. milyen iránylyal irjanak, azt mondom nekik: „tanulmányozzátok ezen tekintetben Dobost, ő legyen a ti mesteretek. Nagy ő az irány tekintetében!”

Nagy, de csak bizonyos határig, vannak e tekintetben hibái is, melyek között legnagyobb az, hogy egyáltalában nem népszerű, a népszerű alatt pedig világért sem a közönségest értvén.

Az ilyen szavakat, vagy kifejezéseket, mint: szigoru logika, fanatismus, chemikus, absolut, absolutismus, népfelsőség, despotismus, democratia, főelv, symbolum, mistikus, tapasztalati világ, resignatio, privilegium, scandalum stb. stb., — a mi népünk semmiképen sem érti, már pedig a legnagyobb egyházszónoki lángelméknek is föltétlenül arra kell törekedniök, hogy őket, beszédöket a gyülekezet megértse.

Maga Dobos sem hiszi, hogy megértette volna őt gyülekezete akkor, midőn így beszél, — a sok közül csak néhány példát idézve: — „a mystika félelmes kegyessége“ (55. l.); „ezek egyfelől a babonák durva, másfelől a mystikának kísértetes képei között látják a halhatatlanságot, sovány, vékonyra húzott vonásaiban, mint egy kiterített halottat“ (55. lap); „valjon az erkölcs és a vallás, kiszorítva az érzéki és tapasztalati világból és áthajtva az eszmék világába, mindig csak az elméletek elvont magasságaiban járva, mondhat-e valami bizonyosat?“ (57. lap); „megkérdi a bölcsellettől önléte titkait“ (63. lap) stb. stb. Ime, csak néhány lapon mennyi abstractió, holott az abstract épen nem építi az egyszerű hívek gyülekezetét!

De tán Dobos olyan gyülekezet előtt beszélt, mely megérthette őt, ha ilyen tudós nyelven beszélt is hozzá?! Világért sem! Szóról-szóról ezeket olvassuk „az egyszerű emberek bölcsesége“ című beszédének végén, a mű 76. lapján: „most már egyenesen hozzátok szölok

hallgatóim, egyszerű földművelők, szorgalmas kézművesek, mesteremberek, ti kicsinyek, kik világ szerint nem tartoztok a tudományos és tudós osztályhoz stb.“ Ezek tehát nem voltak képesek követni Dobost, mikor ő a bölcséleti vagy theologiai eszmék magas világába szárnyalt fel. De meg az is önkéntelenül eszembe jut e szavakat tekintve, hogy hát addig hová, kikhez szólott a szerző, hát azt a mit ez idézett szavakat megelőzőleg tizenegyedfél lapon olvashatunk, kikhez intézte? E szavakból kivehetőleg csak kicsinyekből állott az ő gyülekezete, így hát az a tömérdek szép beszéd mind füst és pára elrepült a gyülekezet feje fölött s nem hathatott úgy, mint élő víz a szomjazó talajra. Chrysostomusról olvastam, hogy midőn egyszer egy fölséges predikációját megtartotta, hozzá járult egy szegény asszony s így szólott az aranszajú szónokhoz: „Atyám, mi egyszerű tanulatlan nép nem értünk tégedet!“ — s ez annyira hatott a nagy emberre, hogy megtanult népszerűen beszélni s ekkor lett valóban Chrysostomussá, Aranyszájúvá. Ugyan teljes tisztelettel kérdezem, nem keresték-e föl nagyon sokszor a mi aranybeszédű Dobos Jánosunkat is az ő hívei, így szólván hozzája: „Atyánk, mi egyszerű földművelők, kézművesek, mesteremberek, mi kicsinyek, kik világ szerint nem tartozunk a tudományos és tudós osztályhoz, mi nem értünk tégedet?!“

Ez, lelkemre mondom, nem a gunyolódás kérdése; nem is kicsinyeskedés, de igen komoly elvre támaszkodó nehéz kérdés, melyre vállvonitva nem felelhet meg a templomi ékesszólás legelső mestere, még egy második Chrysostomus sem.

Tovább megyek egy lépéssel. A szövegbe olyasmit belepredikálni senkinek sem szabad, a mi abban nincs benne. Itt van ez a szöveg: „a te beszédidnek ajtaja megvilágosít és értelmet ad a kicsinyeknek“; a főtétel ez: „mi által ad az Isten beszéde, vagy a vallás bölcseséget, értelmet a kicsinyeknek“? A felosztás pedig ez: 1. a világosság által, melyet lelkekben gyújt; 2. az erények által, melyeknek gyakorlására őket képesíti; 3. a józan értelem által, melylyel az élet javait és bajait megítélni tudják (67. lap). Ez semmiképen sem jó felosztás, mert a második rész gondolatáról szó sincsen a szövegben. „Sunt certi denique fines“ bármilyen nagy emberekkel szemben is, melyeket áthágni semmi genialitás mellett sem szabad. Több példát is idézhetnénk e műből, a melyekben a textus nem sokkal több egy jóra való mottónál.

Nagyobb kifogás alá esik ennél szerzőnek azon, előttem legalább menthetetlen eljárása, hogy igen sokszor, úgy a szövegfölvételnél, mint az idézeteknél bibliánk szövegét önkényesen összevisszaforogtatja, szavait saját szavaival helyettesíti, talán, ha jól sejtem, szabadon fordítja a francziából, a nélkül, hogy megnézné, hogy van az a mi bevett bibliafordításunkban. Tessék megnézni erre nézve például a 94., 101., 114., 117., 129., 198., 212. lapokon előjövő szentirási helyeket. Ez nem szónoki szabadság, hanem visszaélés szentirásunk tekintélyével, olyan licentia, melyet szó nélkül, észrevétlenül még Dobosnál sem hagyhatunk.

De legyen elég ezuttal ennyi! Eleve föltett szándékomtól visszalépek s theologiai szempontból nem bírálok el ezen első kötetet. Így is tudom, hogy e bírálatom fájó sebeket fog okozni néhány embernek és sokra kellemetlen hatást

fog gyakorolni. Arra is kész vagyok, hogy a pietás hiányát lobbantják szememre, mely bűnbe egy 82 éves aggastyánnal szemben estem. De kimondom azt is, hogy a pietásnak megvannak a maga határai s ha valakinek, az isteni gondviselés akarata szerint órállói helyet kell betöltenie, neki a teljes igazságot minden félelem nélkül kötelessége hirdetni.

Csiky Lajos.

A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület őszi közgyűléséről.

(Vége.)

Dr. Bacsoni Lajos helyére, a statisztika tanszékére közfelkiáltással Kun Béla sok oldalú tudós és író választott meg.

Ezután Lükő Géza interpellatiót intézett a püspök urhoz, melyben kérdésbe teszi: vajjon látogatta-e a püspök ur az egyházmegyéket az egyházi törvény rendelete értelmében; mert e látogatást főleg missiói szempontból ő igen helyesnek és kívánatosnak tartja? . . .

Kun Bertalan püspök: megjegyzi az intorpellatióra, hogy eddig azt az utasítást kapta, miszerint csak oda menjen, a hol nagy bajt veszen észre s szórványosan az ilyen helyeket meg is látogatta; de ha az egyházkerület azt óhajtja, hogy sorba látogassa meg az egyházmegyéket, ő ezt is szívesen fogja teljesíteni.

Lükő G. azt óhajtja, hogy kiváltképen Zemplén, Ung és Abauj megyéket látogassa meg a püspök. Abaujból egy ref. egyházból ugyanis arról értesül, hogy ott a szülők mind tudnak magyarul, a gyermekek azonban a hozzájuk intézett kérdésekre tótul válaszolnak.

Béki Sámuel: a fenforgó vád — tudomása szerint — a szkárosi egyházat és iskolát terheli; de ő biztosan állithatja, hogy az a vád nem egészen alapos. Hanem ajánlja figyelembe főleg Vajkóczot és az ottani buzgó lelkész segítségével, hogy missiószerű hivatásának megfelelhessen.

Szentpéteri Sámuel: a püspöki látogatást óhajtáná szabályoztatni; mert akárhogy vesszük, mégis az egyházra új terheket ró az; a költséget pedig a mai viszonyok között kimélni kell.

Kun Bertalan püspök: kijelenti, hogy a jövő télen a szónokok által jelzett vidékeket meglátogatja.

Felvétetett a hirlapok útján már ösmeretes gömőri indítvány, mely felhívja az egyházkerületet, hogy a főrendiházi képviseltetés és az államsegély el nem fogadása tárgyában hozott sárospataki egyházkerületi gyűlési határozat felretétessék s engedtessek meg az elnököknek a főrendi házba való bemenetel és az államsegélyt az egyházkerület vegye igénybe. Ezzel kapcsolatban felolvastattott a miskolczi ref. főgymnásium igazgatósága által beterjesztett folyamodvány, melyben kéri, hogy beruházásokra egyszer mindenkorra 30 ezer frt, évenként pedig 7 ezer frt államsegély adatnék a nevezett gymnásiumnak.

Id. Báró Vay Miklós: miután a felolvasott indítvány és folyamodvány több tárgyat érintenek: ő úgy látja jónak, hogy e tárgyak különválasztassanak s először is a főrendiházi képviseltetés ügyében történjék meg a tárgyalás.

Szentpéteri Sámuel: kérdésbe teszi, hogy megkapták-e elnökök a kir. meghívót? . . .

Kun Bertalan püspök: nyilváníttja, hogy a kir. meghívót megkapta.

Mocsári Lajos szerint: a kir. meghívó meg vagy nem érkezése az egyházkerület elhatározására semmi fontossággal nem bír.

Id. Báró Vay Miklós: Első kérdés, hogy mi az egyházkerület határozata a fenforgó kérdésben? Második, hogy az a határozat végrehajtható-e? . . . Mert végre is különös lenne, hogy a többi egyházkerületek elfogadták a konvent álláspontját és bemennek a főrendi házba, egy egyházkerület pedig nem menne be. Nyilatkozzék tehát az egyházkerület: óhajt-e bemenni vagy nem? . . . Ő a maga személyére nézve bármi határozatnak is, tisztában van követendő eljárása felől. — És kijelenti, hogy mint 1860-ban egy maga, a saját felelőségére, megtette az egyetemes egyház küldöttségével szemben is, a mit az egyházra nézve jónak és üdvösnek látott, megteszi most is. 1860-ban ugyanis, a pápens kérdésében, az egyetemes ref. egyház küldöttsége csak tületileg vőlt hajlandó a császár elé járulni; ő ennek ellenére is elment egy maga, személyesen a császárhoz. Magával vitte a néh. Révész Imre által szerkesztett iratot, melyet az akkori miniszterium nem akart elfogadni s a felség az ő kezéből elfogadta és a pápens csakhamar visszavonatt. Említ fel több eseteket is, a hol az ő eljárása az egyház javára célhoz vezetett.

Ragályi György: abban látja bajainknak sok forrását, hogy a nagyérdemű világi elnök sok ügyet személyével kapcsol össze, holott más az elv és más a személy . . .

Teleki Péter: átgondolt beszéd és indokolás után határozati javaslatot nyújt be, melyben kiemeli, hogy az egyházkerület elvi álláspontját — zsinati eldöntésig — fentartja, jelenben azonban az elnököket a meghozott törvénnyel szemben követendő eljárásukra nézve szabad elhatározásukban korlátozni nem kívánja. Ajánlja ily értelmű határozatának elfogadását.

Mitrovics Gyula egyházkerületi főjegyző: egy terjedelmes, alapos s a kérdés tanulmányozására valló beszéd kíséretében, ellenindítványt, illetve határozati javaslatot terjeszt elő, melyben azt javasolja, hogy az egyházkerület — nem lévén reá semmi oka, hogy eddig e tárgyban hozott határozataitól eltérjen — a gömőri egyházmegye indítványa felett térjen napirendre.

A Mitrovics érvekben gazdag s nagy hatással és ékes szózással előadott beszédével vette aztán kezdetét egy az egyházi gyűlések történetében ritka jelenség, egy nagyszabású parlamenti vitatkozás, mely d. e. 10¹/₂ órától délután majdnem 3 óráig tartott. — Résztvettek e vitában: Csider Károly, Édes Ábrahám, Lükő Géza, Mocsári Lajos, Id. Báró Vay Miklós, Farkas Ábrahám, Szentpéteri Sámuel, Fejes István, Makai Dániel, Zombori Gedő, Teleki Péter.

A hosszas, beható vita után elsőben Mitrovics határozati javaslata felett történt szavazás. E javaslat azonban 33 szavazattal 30 ellenében elvetetett s Teleki Péter javaslata 34 szavazattal 28 ellenében elfogadtatott, hogy t. i. az egyházkerület elvi álláspontját a főrendi házba való bemenetel kérdésében a zsinat nyilatkozatáig fentartja; az elnököket azonban szabad elhatározásukban, hogy bemennek-e vagy nem — korlátozni nem kívánja.

Mindenki látta már akkor, midőn ez indítvány felvetett, hogy ez csak kitérés a kérdés elől egy nehéz helyzetben. — Az indítványozó meg akarta menteni az egyházkerületet attól, hogy két ízben hozott határozatát egy harmadik (a mostani) határozattal, mivel ok nincs reá, egyszerűen vissza ne vonja, meg ne változtassa, innen a Teleki javaslatában e kifejezés: „az egyházkerület elvi határozatát fenntartja s annak eldöntését a majdan összehívandó zsinat elébe terjeszti“; de azt is jól látta mindenki, hogy ha az elnököknek a főrendiházba való bemenetelre engedély adatik és bemennek s éveken át ott ülendenek, a zsinat aligha fogja őket többé onnan kihíni. Így a ref. egyház főrendiházi képviseltetése kérdésének utolsó mozzanata is lejátszatott és e kérdés letünik a napirendről. S majd itélni fog az egyháztörténelem, hogy mi befolyással lesz e tény az egész egyház szervezetére, kormányzatára s szellemi irányára, életére.

A gömöri egyházmegye indítványa alapján a legnagyobb feltüntetett kérdés, a főrendiházi képviseltetés eldöntetvén, a másikkal, a miskolci iskolának államsegélyben való részesítése is eldöntöttnek nyilvánított — ma hallgatolagosan; a másnapi (szept. 23.) gyűlésen nyilvánosan. A gyűlés első napján a felső-borsodi egyházmegye és a sajtó-szentpéteri egyház, mint házigazdák, a gyűlés tagjait magyaros vendégszeretettel, gazdag ebéddel látták el. Egy nyári sátorban, a paplak udvarán volt felterítve a gazdag lakomához; de ebben id. Vay Miklós főgondnok már nem vett részt; hanem házigazdájánál csendes, családi körben ebédelt és pihente a hosszas gyűlésezés fáradságait. — Az ebéd felett természetesen a szép pohárköszöntők nem hiányoztak: mondtak ilyeneket Debreczeni Gábor esperes, mint házigazda az elnökségre, Fejes István, Mitrovics Gyula, Krüzsely Bálint, Zombori Gedő, Mólnár Lajos stb. egyesekre és elvekért.

Az első nap (szept. 22.) délutánján tanügyi bizottság, missiói és más küldöttségek s bizottságok munkálkodtak.

Második nap (szept. 23.) Fejes István egyházkerületi egyházi algondnok beadta lemondását azon indokolással, hogy miután egyházpolitikai elvei a gyűlés többségének véleményével nem egyeznek, kötelességének ismeri székéről felkelni; azonban egy tekintélyes küldöttség kérelmére e lemondást visszavette s székét éljenzések között elfoglalta. — A miskolci iskola állami segélyezése tárgyában is hosszú vita volt, mellette Lévy József, ellene Mocsári s mások; de ez is a győző párt óhaja szerint intéztetett el s több ügyek is. Így végződött e nagy jelentőségű gyűlés. **Vigil.**

Egy kis helyre igazítás.*)

A „Debr. Prot. Lap“ 39. számában, egy a „Debreczeni Ellenőr“ valamelyik számából átvett s a derecskei nazarenusokról szóló hír közöltetvén, kötelességemnek tartom arra egy pár szóval reflektálni.

Igaz, hogy a nazarenusok itt külön imaházat építettek, de az nem, hogy azt az imaházat, a ref. templom közelében építették volna. Az az imaház — egy por-hajlék — a ref. templomtól számítva, harmadik utcán van; ott is annyira nem feltűnő helyen, hogy attól bizony ref. hiveink botránkozás nélkül járhatnak saját templomukba. Hogy a nazare-

*) Kéretik a „Debreczeni Ellenőr“ t. szerkesztősége e czikk átvételére.

nusok, a mi templomunkat, egész nyíltan „bün-barlang“-jának csufolnák: azt még eddig sohasem hallottam; de azt hiszem, hogy a „Debr. Ellenőr“ általam ösmeretlen, igen tisztelt levelezője sem; sőt ellenkezőleg, szemben a t. levelező ur azon állításával, hogy Derecskén a nazarenusok, mily kihívólag viselik magukat: jó lélekkel állítom, hogy ezek nagyon szerény, jámbor és igen együgyű emberek; kik azon tul, hogy Istenhez — bár külön imaházban — a maguk módja szerint imádkoznak: nem vétének a légynek sem. Azt mondja még a t. levelező ur, hogy Derecske és Tépe közt, a Kállón, botránkos módon, a szemérmert sértőleg végzik a keresztelést. Ez komoly dolog valóban; de azért mi nevetünk egyet rajta; a kik tudjuk, hogy a Kálló annyira ki van száradva, ez egész év folyamán, hogy a „Debr. Ellenőr“ derek levelezője, egy kanál vizet sem merithetne belőle; oda pedig, a hol viz nincs, még a jámbor nazarenusok sem tudnak bemeritkezni. Ebből is nyilván van, hogy a t. levelező ur, arról, a mit irt, kellő alapossággal nem volt instruaiva.

A nazarenusok mostanában, nagyon is csendesen viselik magukat; van már egy-kettő olyan is, ki visszavágakozik a reformátusok elhagyott gyülekezetéhez, s bánkodik, mint az észre tért gyermek, ki megverte anyja emlőjét, a melyből eddig táplálkozott. Csak is az elhagyott atyafiaktól való szégyenkezés tartja még őket kötve. Van nekünk gondunk az ilyenekre s rajta leszünk, hogy az a gyenge kötelék is megszakadjon. Van olyan is, a ki szokott imája után, feljön predikációt hallgatni a mi templomunkba; mit bizony nyál nem tenne, ha azt bün barlangjának tartaná.

Derecskén a nazarenusok egész gyülekezete 2—3 családból áll s ezek is egymással vérségi kapcsolatban állanak. Számuk, pár év óta semmit nem szaporodott, sőt határozottan apad. A lefolyt 10 év alatt, az általunk meg nem keresztelt új szülöttek száma, mindössze csak 8. — Völt rá eset, hogy a magukat baptistáknak valló szülék, új szülött gyermeköket — miután már a gyermek neve anyakönyvezve lett — a születés után 2 hóval, csakugyan megkereszteltették; a mint ezt, a ref. lelkészi hivatal által vezetett keresztelési anyakönyvben bárki is megtekintheti. Egy szóval, a mostani körülmények közt nincs rá semmi alapos okunk, hogy a szolgabírói hivatal szigorú fellépését provokáljuk, a nazarenusok ellenében; ezt ugyan a város szolgabírójától — mint magát a t. levelező ur kifejezi — hiában is várnánk, mert nekünk városi szolgabíránk nincs.

Ezekben vagyok bátor a derecskei nazarenusokra vonatkozó hirt megvilágosítani, annak íróját pedig arra kérni, hogy máskor, ott a hol égést nem lát, ne harangozzon.

Biró Antal,
derecskei ev. ref. lelkész.

Különfélék.

Egyetemes konvent tartatik az ev. ref. egyházban folyó évi nov. hó 17. és következő napjain Budapesten. Főbb tárgyai lesznek: 1. A közalap ügyeit intéző végrehajtó bizottság jelentése. 2. A vallás- és közoktatási miniszter válasza, a konventnek az államsegély tárgyában intézett feliratára. 3. Néhai Jordán István hagyatékai ügye. 4. Az erdelyi egyházkerület felterjesztése a vallás- és közoktatási miniszternek a középiskolák meglátogatása iránti utasítására. 5. Némely középiskoláknak az államsegélyezés tárgyában felter-

jesztése. 6. Missiói ügy. 7. Az egyházkerületek által felebezett ügyek.

Debreczeni ev. ref. egyházmegye közgyűlését e hó 29-én fogja tartani Debreczenben. Főtárgy: a lelkészi gyámintézeteki ügyek, részvénydíj meghatározása. A gyűlést megelőző nap, délután 4 órakor előértekezlet tartatik a szokott helyen.

Debreczeni főiskolánk ezen iskolai évi széniora, Illyés Endre f. hó 14-én iktattatott be ünnepélyesen hivatalába az akadémiái tanárok és a tanuló ifjuság jelenlétében. Ugyanezen napon esküdtek föl az új esküdtfelügyelők is, névszerint Sass Béla, Kövendi Dénes, Kajári Ferencz, Koncz Sándor és Szentgyörgyi Gerő.

Előfizetési felhívás imádságtan-euchetika című munkára. Imádságtan — euchetika — cím alatt egy tudományos theologiai munkával lépek a protestáns nagytiszteletű lelkész és hittanár, a lelkészi pályára készülő hittanhallgató ifjuság és általában a theologiai tudományok iránt érdeklődő művelt közönség elé. Hosszas és mélyre hatni igyekvő tanulmányaim eredményét mutatom fel e műben, mely a maga nemében föltétlenül úttörő munka, még pedig nem csak a magyar, hanem — a mennyire én tudhatom — a külföldi theologiai irodalomban is. Azon meggyőződésben levén, hogy az imádság épen olyan fontos alkatrésze az isteniszteletnek, mint akár az igehirdetés, akár az éneklés; jól tudván, hogy az igehirdetés elméletét és gyakorlatát tudományos alapra fektetett homilétikák, az éneklés elméletét és főként történetét pedig nagy apparátussal készült hymnológiák tanítják, míg az imádsággal külön, önálló tudományos mű épen nem foglalkozik: elhatároztam magamat egy ilyennek megírására s mikor most, fáradságos, bár gyönyörűsége munka után, Isten kegyelméből, művem befejeztem, bátor vagyok arra az előfizetési felhívást kibocsátani. Munkám az előszó, a kellő bevezetés után két fő-, u. m. elméleti és gyakorlati részből áll. A bevezetésben tárgyalom tudományom fogalmát, célját, jellemét és felosztását. Az első fő- vagy is az elméleti részben az imádság fogalmát, jellemét, jelentőségét. Az imádság különböző neveit. Az imádságot a bibliában, — az imádság történetét, — az imádságot a dogmatikában, — ez erkölcsstanban, — a bölcselésben. Az imádságokra vonatkozó elvi tételeket: általános alapelvek, — csak az Atyához lehet-e imádságainkat intéznünk? — mit tesz a Krisztus nevében imádkozni? — az uri imádság jelleme és értéke, — szabad-e a halottakért imádkozni? — a szabad, vagy az előirt imádság ér-e többet? — címek alatt. A második fő-, vagyis a gyakorlati rész 1-ső szakaszában a közimádság szellemére, — 2-ik szakaszában tartalmára, — 3-ik szakaszában nyelvezetére és alakjára vonatkozó pozitív és negatív követelményekről, — 4-ik szakaszában a közimádságok különböző neveiről, — 5-ik szakaszában pedig a közimádság elmondásáról tárgyalok. A függelékben az „amen“ szóról szólok. Ily rendszert alkotva öleltem föl nagy és szép tárgyat s azon reménységben szerettem ringatni magamat, hogy körülbelül mindent fölvettem abba, a mi tárgyalást érdemel, példákkal illusztrált szabályokat igényel. Vajha kedvező fogadtatásban részesülne ezen eddig járatlan úton járó művem s vajha elérhetné az legfőbb célját, hogy t. i. tanítaná imádkozni azokat, kik hivatásszerűleg forgolódnak az Ur oltára körül!

Művem számításunk szerint körülbelül 8 ivre fog terjedni s előfizetési ára 85 kr, bolti ára 1 frt leend. A gyűjtőknek 10 előfizető után egy tiszteletpéldánnyal szolgállok. Hogy magamat a nyomtatandó példányok száma iránt tájékozhasssam, kérem az előfizetési pénzeket postautalványon f. évi novemberhó végeig beküldeni hozzám (Nagyvárad-utca, 2127. sz. a.). Munkámat a tisztelt előfizetőknek 1886. január végén fogom megküldeni. Debreczen, 1885. októberhó. Csiky Lajos, hittanár. E nagy érdekű, hézagot pótló, úttörő munkát ajánljuk a lelképásztor urak és általában a prot. olvasó közönség pártoló figyelmébe. Az egész odaadással, lankadatlan buzgósággal működő ifjú tanár megérdemli, hogy tanulmányozási törekvései, kellő méltatásban és elismerésben részesüljenek. Szerkesztőség.

A legmelegebben ajánljuk olvasóink pártoló figyelmébe. Felhívás a „Vasárnap“ pártolására! Isten kegyelméből s lelkész- és hitrokon társaink támogatásával hatodik esztendejébe lép a „Vasárnap“. Midőn ezelőtt öt esztendővel megindítottuk a „Vasárnap“-ot, azon remény táplált, hogy Istennek tetsző, hitrokonainkra nézve pedig hasznos dolgot cselekszünk, midőn olcsó árért oly lapot adunk népünk kezébe, mely vallást gyarapító, erkölcsnemesítő olvasmányokat tartalmaz, s Isten háza s az egyház iránti lángoló buzgóságot nem hagyja kialudni magyar népünk kebléből. Öt esztendőn át e célú szolgálattal Isten segédelmével kezdjük meg a hatodik évet is; kérvén azokat, kik belátják szükségét annak, hogy a sok mindenféle s a vallásos erkölcsi érzelmre nézve káros hatású olvasmányok közt, magyar népünk, vallásos erkölcsi olvasmányok által lélekben gyarapittassék, hogy „Vasárnap“-unkat terjeszteni s nekünk, a templomi szószék után, a családban, az Ur templomának építésében segédkezet nyújtani kegyeskedjenek. Az Ur kegyelme nyugodjék hazánkon, egyházunkon s mindazokon, kik a lélek kenyerét nem engedik porba ejteni, s kik a Krisztus evangéliumában, szent vallásunk igéiben bírják az égi vezért, keresik lelkök boldogságát. A „Vasárnap“ évi előfizetése 2 forint. Az előfizetést Kecskemétre kérjük küldeni. Kecskemét, Szeptember 1885. Czelder Márton, a „Vasárnap“ szerkesztője s kiadója.

Előfizetési felhívás Győry Vilmos egyházi beszédeire. A beszédek egyházi év szerint rendezve, négy tizenötives kötetben fognak megjelenni, még pedig úgy, hogy az első már karácsony előtt hagyja el a sajtót. Előfizetési ár egyegy kötetben 1 frt 50 kr. Az előfizetési pénzek november végéig Kókai Lajos könyvkereskedésébe Budapest, IV. Király-utca küldendők. Radnay Rezső, a Győry Vilmos irodalmi hagyatékának rendezője.

Előfizetési felhívás. „A protestánsok házasságát szabályozó törvények, rendeletek és kúriai döntvények“ című műre, Békési Tóth Vinczétől. A mű tartalma: II. Józsefnek 1786. évi márcz. 26. nyílt parancsa és az 1790—1. t. cz. eredeti latinból magyarra fordítva. Az 1844. 3. t. cz. Az 1848. 20. t. cz. Az 1868. 48., 53., 54. t. cz. 22. és 26. §§. eredeti szövege magyarazattal. — Házassági akadályok, azok aluli felmentés. Kihirdetés. Az esketés ünnepélyességei. A házasság eredménye. Az elválás. A birói illetőség. Eljárás. Pernyítés. A műre az előfizetési díj 80 kr, mely legcélszerűbben postautalványon Budapest, IV. ker. Lipót-utca 25. sz. lesz küldendő.

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztőtársak: Csiky Lajos, Géresi Kálmán.